

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin
Puhe Paasikivi-Seura 28.1.2010

Hyvät kuulijat, bästa åhörare

Det är en stor ära för mig, som den sanna historiaintresserade medborgaren jag är, att få tala här på Paasikivi-samfundets tillställning. Jag anser att det hör till varje finländares skyldighet att känna till sin bakgrund och hur vi behållit vår självständighet även då det blåst hårda vindar. Det går inte annat än beundra J.K Paasikivis roll som ledare under de avgörande skedena då vi hade det kräft. Då krävdes lugn, mod och framsynthet.

Med facit på hand vet vi alla att besluten som då gjordes var de rätta. Vi har lyckats bygga upp ett fungerade välfärdssamhälle som många andra länder ser med viss avund på idag.

Arvoisat kuulijat, puheessani tänään haluan RKP:n puheenjohtajana, puolustusministerin entisenä erityisavustajana ja nykyisen hallituksen EU-ministervaliokunnan jäsenenä käydä avointa pohdintaa maamme turvallisuuspolitiikasta ja toiminnasta kansainvälisillä areenoilla. Puheenjohtaja Mikko Mäkitien suostumuksella ajattelin myös puheeni toisessa osiossa käsitellä jotain aivan muuta - nimittäin kulttuuriministerin rootteliin kuuluvaa kulttuurivientiä, joka edustaa nopeasti kasvavan luovan talouden erästä keskeistä tukijalkaa.

Mutta ennen kulttuuria siis turvallisuutta.

Seuraaviin eduskuntavaaleihin on aikaa viisitoista kuukautta mikäli eduskunta hyväksyy esityksen vaalien pitämisestä jatkossa huhtikuussa. Se tarkoittaa, että seuraavan nelivuotiskauden haasteet ovat pian kaikkien puolueiden vaaliohjelmien ja sen jälkeen hallitusohjelmaneuvoittelujen keskipisteessä.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tulevaisuuden vaihtoehtoja hahmoteltaessa on syytä pohtia, millaiseksi toimintaympäristömme on muotoutumassa lähivuosikymmeninä. Tämän hetkisten arvioiden mukaan toimintaympäristön muutoksessa näköpiirissä oleviin keskeisiin muutostrendeihin kuuluvat mm. väestökehityksen epätasapaino, globalisaation syveneminen, teknologinen kehitys ja ilmastonmuutos sekä energia- ja luonnonvarojen riittävyys.

Tulevaisuuden kriisien ja konfliktien ominaispiirteitä arvioidaan olevan muun muassa toimintatapojen epäsymmetrisyys sekä uhkien laaja-alaisuus ja vaikuttavuus valtioiden rajoista piittaamatta. Toisaalta perinteinen sotilaallisen voiman käyttö säilyy valtioiden keinovalikoimassa niin etuja kuin aluettakin puolustettaessa.

Valtiot vaikuttaisivat säilyttävän asemansa keskeisinä kansainvälisen järjestelmän toimijoina, mutta samanaikaisesti kansainvälisten organisaatioiden ja muiden ei-valtiollisten toimijoiden merkitys lisääntyy koko ajan. Kiinan ja Intian asema vahvistuu ja niiden vaikutusvalta nousee yhä enemmän haastamaan Yhdysvaltoja. Venäjä säilyy suurvaltana, jolla on lähialueillamme pysyviä ja kasvavia poliittisia, taloudellisia sekä sotilaallisia intressejä. Euroopan unionin kansainvälisen roolin sekä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistuminen omalta osaltaan lisäävät Suomen turvallisuutta. Nato säilyttää asemansa jäsenmaidensa yhteisen puolustuksen organisoimisessa, samalla kun Naton erilaiset kumppanuussuhteet ja kriisinhallintarooli kehittyvät edelleen.

Tiivistäen sanottuna elämme toimintaympäristössä, jossa eri toimijoiden välinen keskinäisriippuvuus kasvaa jatkuvasti. Samaan aikaan Suomen puolustukseen käytettävissä olevat voimavarat säilyvät rajallisina. Puolustuksessa varaudutaan edelleen sotilaallisen voiman käytön ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Samalla korostuu varautuminen laaja-alaisiin ja rajat ylittäviin turvallisuushäiriöihin, joihin ei voida vastata ilman pitkälle menevää kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko vuodelta 2009 antaa perusteet puolustuksen kehittämiseksi ensi vuosikymmenen alkupuoliskolle. Vaikka koko maailmaa ravistelleen talouskriisin lopulliset vaikutukset eivät vielä olekaan tiedossa, voidaan jo nyt todeta, että seuraavalla hallituskaudella jouduttaneen tekemään puolustusjärjestelmämme rakenteisiin kohdistuvia merkittäviä päätöksiä.

Puolustuksen kehittämisen haasteeksi muodostuu entistä vahvemmin materiaalin ja infrastruktuurin ylläpidon kallistuminen sekä uuden puolustusmateriaalin muuta hintatasoa korkeampi kustannustason nousu. Puolustuksen tuleva rahoitustaso määrittää, kuinka suuri osa joukoistamme kyetään varustamaan ja kouluttamaan. Suuntana on nykyistä lukumääräisesti vähäisempien joukkojen varustaminen suorituskykyisellä ja ajanmukaisella varustuksella.

Reaaliarvoltaan pienenevät resurssit merkitsevät myös sitä, että emme voi enää tehdä kaikkea itse. Olemme jo nyt riippuvaisia muista maista, ja ensi vuosikymmenellä tämä vain korostuu. Ilman kansainvälistä yhteistyötä ei jatkossa ulkoisesti uskottavaa puolustusta kyetä ylläpitämään. Miten syvälle kansainvälisessä yhteistyössä menemme, on luonnollisesti poliittinen päätös, johon siis seuraava eduskunta, hallitus ja tasavallan presidentti ottavat kantaa.

Juuri tästä syystä tätä pohdintaa kannattaa käydä jo ennen vaaleja ja mahdollisimman avoimesti, ilman kylmän sodan sävyjä tai leimakirveitä.

Kansainvälisessä yhteistyössä etenemme monella rintamalla. Euroopan unionin puitteissa mahdollisuudet ovat ensisijassa kriisinhallinnan saralla. EU on myös vahva poliittinen selkänöja, tosin ilman yhteistä sotilaallista koneistoa. Pohjoismaisella yhteistyöllä on suuret odotukset ja laaja poliittinen kannatus.

Lähivuodet näyttävät, päästäänkö aitoon keskinäisriippuvuuteen ja sitä kautta merkittäviin säästöihin. Meillä saattaa olla myös mahdollisuuksia kehittää kahdenvälistä yhteistyötä Ruotsin kanssa, kuten hyvin sujunut yhteistyö Afganistanissa osoittaa.

Naton rauhankumppanuuden kautta saamme käyttöömmeh kehittämisen työvälineet ja laatukriteerit. Tämä koskee sekä joukkojamme että hankkimaamme puolustusmateriaalia.

Hyvät kuulijat,

Suomi on 1990-puolivälistä alkaen tehnyt sotilaallista yhteistyötä Naton kanssa rauhankumppanuusohjelman puitteissa. Päämääränä on parantaa joukkojemme kykyä osallistua kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin, mikä tukee samalla kansallisen puolustuskykymme kehittämistä. Kansainvälisen yhteistoimintakyvyn ja suorituskyvyn tehostamiseen tähtäävien prosessien ohella Naton rauhankumppanuus tarjoaa runsaasti erilaisia koulutus- ja opetustapahtumia sekä kursseja.

On kuitenkin syytä muistaa, että rauhankumppanuus kattaa ainoastaan hyvin rajoitetun osan Naton kaikista sotilaallisista toiminnoista eikä Nato suunnittele kumppanimaiden turvallisuuden takaamista kriisitilanteissa; rauhankumppanuus mahdollistaa vain poliittiset konsultaatiot kriisin uhatessa.

Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan on olennainen osa kansainvälistä turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötä. Suomi ei ole uskottava ja luotettava toimija ilman vastuunkantoa kriisinhallinnasta. Suomi ei tosin ole enää ”kriisinhallinnan suurvalta”. Olemme mitoittaneet osallistumisemme tason taloudellisten resurssiemme ja kansainvälisten sitoumustemme mukaan.

Tällä hetkellä olemme mukana Naton, YK:n ja EU:n johtamissa operaatioissa yhteensä noin 500 henkilöllä. Valtaosa heistä palvelee Naton johtamissa operaatioissa Kosovossa ja Afganistanissa. Kosovo on jo tänä päivänä sotilaallisesti rauhallinen paikka, joten läsnäolomme siellä tulee vähentymään. Näin kriisinhallintapolitiikkamme koetinkiveksi nousee Afganistan, johon hiljattain päätimme lähettämään lisäjoukkoja.

Päätös osallistua kriisinhallintaan sisältää aina myös riskin. Afganistan on vaativin kriisinhallintaoperaatio, johon Suomi on osallistunut. Afganistanin kehityshaasteet ovat valtaisan. Siviilikriisinhallinta, jälleenrakentaminen ja muu siviilitoiminta vahvistuvat asteittain. Sotilaallinen kriisinhallinta on tässä vaiheessa keskeistä, erityisesti akuuttien turvallisuusongelmien hallinnassa. Suomi kantaa osansa kansainvälisen yhteisön vastuusta Afganistanin vakauttamisessa. Me tiedämme että Afganistan tarvitsee pitkäjänteistä tukea, ja myös Suomi tulee antamaan tähän panoksena niin kauan kuin sitä tarvitaan.

Sotilaallinen kriisinhallinta ei voi tietenkään jatkua loputtomiin. On oltava mielikuva siitä, milloin sotilaallisella kriisinhallinnalla on saavutettu tilanne, jossa kansainväliset joukot voidaan vetää pois.

Tämä ei koske ainoastaan Afganistania, vaan kaikkia kriisinhallintaoperaatioita. Afganistanissa maan omien turvallisuusviranomaisten koulutus ja vastuunotto ovat erittäin keskeisiä tavoitteita.

Tällä hetkellä Afganistanin kansallisen armeijan koulutus etenee hyvin ja sen vahvuutta on lisätty merkittävästi. Suomikin pyrkii panostamaan yhä enemmän Afganistanin asevoimien ja muiden turvallisuusviranomaisten kouluttamiseen. Edelleen valmistelussa on pääpainon siirtäminen sotilaalliselta kriisinhallinnalta siviilikriisinhallintaan. Tämä linjaus sopii erittäin hyvin Suomelle, mutta sotilaita tullaan tarvitsemaan vielä pitkään siviilityöntekijöiden turvaamiseen.

Bästa åhörare,

Fördjupandet av den nordiska säkerhets och försvarspolitiska samarbetet har på senare tid fått mycket spaltutrymme i medierna och väckt positiva förväntningar både för oss och våra nordiska grannar. Vackert så, de nordiska länderna är såväl kulturellt som geografiskt en naturlig referensgrupp. Samarbete görs såväl enskilt med ett land som med flera nordiska länder, men också via internationella organisationer. Det är viktigt att notera att det nordiska samarbetet ingalunda tävlar med de andra samarbetsformerna, till exempel Natopartnerskapet för fred, Natomedlemskap eller med det säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet inom EU. Den ersätter eller stänger inte ut andra alternativ, utan den skall ses som ett kompletterade element.

Samarbetet är brett, även om de nordiska ländernas försvarslösningar är väldigt olika till sin karaktär. Norge, Danmark och Island är med i Nato men av dem är enbart Danmark med i EU. Även om Danmark är med i EU, deltar de inte i Unionens försvarssamarbete. Finland och Sverige igen är aktivt med i EU, också dess försvarssamarbete, men ändå valt att stå utanför Nato. Trots detta är länderna fredskumpaner med Nato.

Trots olika försvarspolitiska lösningar har de nordiska länderna många gemensamma intressen och utmaningar. Det centralaste av dessa utmaningar är tillräckligheten, eller snarare bristen, av de statliga medlen till försvaret. Tack vare det nordiska samarbetet har vi lyckats hitta såna samarbetsmodeller och projekt som förväntas skapa inbesparingar på lång sikt för flera länder.

En av de synligaste och framgångsrikaste samarbetsområdena är det nordiska samarbetet kring Natoleda krishanteringsoperationer (krisinhallintaoperaatio). I Bosnien var vi en del av den danskledda nordiska brigaden och senare som stridstrupp. Genom KFOR-operationen i Kosovo har vi under årens lopp fått erfarenhet att samarbeta med svenskar. I ISAF-operationen i Afghanistan är våra trupper en del av den svenska ledda basen. Tidigare leddes den här operationen av Norge. Det här täta samarbetet finns det all orsak att fortsätta med.

Hyvät kuulijat,

Suomi toimi vuoden 2009 ajan pohjoismaisen puolustusalan yhteistyön puheenjohtajana ja Suomen johdolla uudistettiin yhteistyön rakenteet. ISAF-operaation strategisten kuljetusten ja logistiikan kustannustehokkuutta lisättiin yhteispohjoismaisilla järjestelyillä. Suomen, Ruotsin ja Norjan ilmavalvonnan osia liitettiin järjestelmään, joka tuottaa osallistuville maille yhteistä ilmatilannekuvaa. Myös kansallisen merivalvonnan ulottuvuutta Itämerellä parannettiin. Operatiivisen meritilannekuvan vaihtoon liittyvän aiepöytäkirjan allekirjoittivat vuoden 2009 loppuun mennessä kaikki muut Itämeren rannikkomaat paitsi Venäjä. Nairobiin Keniaan perustettiin yhteispohjoismainen asiantuntijaryhmä tukemaan kriisinhallintakykyjen kehittämistä Itä-Afrikassa.

Euroopan unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on viime vuosina tehostunut ja Lissabonin sopimuksen sisältämät uudistukset tukevat tätä kehitystä. Sopimus mm. velvoittaa ensimmäistä kertaa EU:n historiassa jäsenvaltiot auttamaan toisiaan aseellisen hyökkäyksen uhatessa. Niin sanottu yhteisvastuulauseke puolestaan sitoo unionin ja sen jäsenvaltiot toimimaan *"yhdessä yhteisvastuun hengessä, jos jäsenvaltio joutuu terrori-iskun taikka luonnon tai ihmisen aiheuttaman suuronnettomuuden kohteeksi"*. Avunantolausekkeen ja yhteisvastuulausekkeen voidaan katsoa lujittavan yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa sekä vahvistavan jäsenvaltioiden välistä yhteisvastuullisuutta.

Avunantovelvoitteella on kuitenkin ennen kaikkea poliittista merkitystä eikä sen sotilaallisesta merkityksestä ei pidä antaa liian pitkälle menevää kuvaa: EU:lla ei ole pysyviä valmiusjärjestelmiä tai kykyä puolustussuunnitteluun, eikä näitä olla avunantovelvoitteen takia luomassa. Lisäksi avunantolauseke velvoittaa yksittäisiä jäsenmaita, ei unionia kokonaisuudessaan. Se ei siten ole verrattavissa Naton artikla 5:een. EU:n 27 jäsenmaasta 21 kuuluu Natoon ja nämä maat ovat ilmaisseet järjestäneensä puolustuksensa Naton kautta.

Suurimmalla osalle EU-maista avunanto tai vastaanottaminen tapahtuisi siis todennäköisesti hyödyntämällä olemassa olevia Naton rakenteita ja toimintamalleja. Suomelle EU:n turvatakuut ovat joka tapauksessa uusi ja merkittävä asia. Velvoitteiden toimeenpano edellyttää meiltä niin käytännön lainsäädännön tarkastelua ja kriisitilanteiden suunnittelua kuin myös ajattelullista muutosta.

Lissabonin sopimus yhtenäistää kriisinhallintaa koskevia määräyksiä ja tuo sotilaallisen ja siviiliulottuvuuden lähemmäksi toisiaan. Sopimuksen pohjalta saavutetaan yhä paremmat mahdollisuudet sekä siviili- että sotilaskykyjä vaativien kriisinhallintatehtävien hoitamiseen, mitä pidetäänkin unionin erityisenä vahvuutena. Sopimus mahdollistaa myös pienemmän jäsenmaajoukon toiminnan niin unionin kriisinhallinnassa kuin sen sotilaallisten välineiden kehittämisessä yleisemminkin. EU:n kyky terrorisminvastaiseen toimintaan lujittuu sekä.

Arvoisat kuulijat

Tulevaisuudessa uskottava puolustus on siis hyvin pitkälle riippuvainen kansainvälisestä yhteistyöstä. Mutta riittääkö se? Meidän on muistettava, että yksikään näistä edellä mainituista yhteistyöjärjestelyistä ei takaa meille tukea sotilaallisessa kriisissä ja kuitenkin olemme tuesta riippuvaisia. Selonteossa todetaan, että ”*Suomella on oltava oikein mitoitettu oman kansan ja ulkomaiden arvioima kyky ennaltaehkäistä ja torjua sotilaalliset uhat.*” Uskottavan puolustuksen ylläpitämiseen ja kehittämiseen kohdistuu kuitenkin yhä kasvavia haasteita. Ulkoinen uskottavuus luodaan pääosin nykyaikaisin ja suorituskykyisin asejärjestelmin varustetuilla joukoilla. Sisäinen uskottavuus vaatii tuekseen laajan, koko maan kattavaan puolustukseen tarvittavan reservin.

Uskottavan puolustuksen dilemma kiteytyy siihen, että yhtäältä halutaan oma uskottava puolustus, mutta toisaalta ei olla valmiita antamaan sen tarvitsemia resursseja. Merkittävä osa maavoimien materiaalista vanhenee 2010-luvun puoliväliin tultaessa. Uutta materiaalia on varaa hankkia yhä harvemmälle sodan ajan joukolle ja vanhan materiaalin kierrättäminen on tullut entistä haasteellisemmaksi teknologian kehittymisen myötä.

Uskottavan puolustuksen lähtökohta on tilanteeseen oikein mitoitettu puolustus. Vaikka arviointimme ottaa yhä enemmän huomioon uusia turvallisuusuhkia kuten tietoverkko-
hyökkäys, pandemia tai terrorismi, ei voimassa olevaan selonteon mukaan sotilaallisen hyökkäyksen mahdollisuutta voida sulkea pois.

Omaa arviotamme tärkeämpää on uskottavuutemme näyttäytyminen ulkopuolisten arvioitsijoiden silmissä. Puolustuskyvyn ulkoisessa uskottavuudessa on ennen kaikkea kysymys ennaltaehkäisykyvystä eli siitä kynnyksestä, jolla ulkopuoliset tahot arvioivat sotilaallisen hyökkäyksen Suomea kohtaan olevan kannattamaton. Näköpiirissä olevien yhä pienenevien resurssien vuoksi on puolustuksen kehittämisessä keskityttävä yhä selvemmin ennaltaehkäisykyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Miten turvaamme uskottavan puolustuksen, sekä ulkoisen että sisäisen, reaaliarvoltaan supistuvien resurssien maailmassa? Lissabonin sopimus tuo jäsenmaiden keskinäisen avunannon velvoitteen sotilaallisessa hyökkäyksessä unionin perussopimukseen. Tällä pyritään vahvistamaan jäsenmaiden keskinäistä solidaarisuutta sekä niiden sitoutumista yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämiseen. Ei kuitenkaan ole nähtävissä, että unionille perustettaisiin konkreettisia yhteisiä sotilaallisia järjestelyjä yhteisen puolustuksen suunnittelua ja täytäntöönpanoa varten. Unionin sotilaallisessa toiminnassa kyse on siis kriisinhallinnasta. Enemmistö EU-maista hoitaa jatkossakin maanpuolustuksen Naton kautta.

Selonteossa todetaan, että ”*on olemassa jatkossakin vahvoja perusteita harkita Suomen Nato-jäsenyyttä*”. Tänä päivänä Nato on transatlanttinen poliittis-sotilaallinen liittokunta, jonka keskeisin tehtävä on jäsenmaiden arvojen, etujen ja alueen yhteinen puolustaminen. Naton kollektiiviset turvatakuut muodostavat ennaltaehkäisevän pelotteen.

Tätä tukee integroitu komento- ja johtamisjärjestelmä, joka mahdollistaa uskottavalla tavalla sotilaallisen avunannon suunnittelun, harjoittelemisen ja toimeenpanon.

Viimeisenä huomiona Natosta vielä sen verran, että 21 yhteensä 27 EU-maasta on Naton jäseniä, ja sen myötä noin 95 prosenttia Euroopan unionin maiden väestöstä on Natossa. Jo senkin valossa kannattaisi käydä hieman laajempaa ja analyyttisempaa keskustelua siitä, mitä Nato-jäsenyys Suomelle merkitsisi. Niukkenevien resurssien valossa tämä on turvallisuus- ja puolustuspoliittinen avainkysymys, jota ei kerta kaikkiaan voida enää sivuuttaa. Mielestäni asia on nostettava näkyvästi esille sekä tulevien eduskunta- että presidentinvaalien yhteydessä.

För att sammanfatta på ett politiskt korrekt sätt så stöder det jag nyss sagt långt det som står i Sfp:s partiprogram och är partiets linje i dessa fall. I partiet står det: *"Finland skall tillsammans med andra länder befrämja säkerheten i Europa. Finland bör aktivt stöda ett transatlantiskt säkerhetssamarbete och EU:s och Natos krishanteringsfunktioner samt medverka i civila fredsprocesser. Ett trovärdigt försvar som beaktar de nya hotbilderna och som bygger på allmän värnplik, är nödvändigt. Finland behåller sin beredskap till fördjupat engagemang i Nato."*

Ärade åhörare,

Sen tänkte jag också säga några ord om mitt avvarsområde i statsrådet. Jag tänkte belysa kulturexporten och dess allt viktigare roll i framtiden såväl nationalekonomiskt men också då det gäller att förbättra Finlandsbrandet - varumärket.

Vi lever just nu i en ekonomisk svacka men hur ska vi finna lösningar att ta oss ur den? Senast var det i första hand Nokia som lyfte oss vid den senaste ekonomiska dalgången. Nokias verkställande direktör Olli -Pekka Kallasvuo konstaterade i höstas att Nokia inte den här gången kan påläggas ansvaret att dra landet ur träsket. Högst troligt gör inte skogsindustrin det heller.

Kriiseistä - kuten sodasta, 1970-luvun energiakriisistä ja 1990-luvun lamasta - huolimatta yleissuunta maassamme on ollut vakaa: sata vuotta urbanisoitumista, kasvua ja tasoittumista. Kun olemme menestyksekkäästi kiivenneet kehityksen portaita, niin olemme nyt kansakuntana uudessa tilanteessa: sen sijaan, että yrittäisimme ottaa muita maita kiinni, olemmekin itse huipulla.

Niin hienoa ja kansallistuntoa hivelevää kuin kansainvälisten kilpailukyky- ja oppimisvertailujen kärjessä oleminen onkin, siihen liittyy merkittävä paradoksi. Sen lisäksi että emme voi enää juurikaan ottaa mallia muista maista, yhteiskunnan ja talouden uudistaminen näyttäytyy yhä useammin - ja yhä useammalle - enemmän uhkana kuin mahdollisuutena.

Vaikka on paljon helpompi pitää kiinni tähänastisen kokemuksen perusteella hyväksi havaituista painotuksista ja toimintatavoista kuin kehittää uusia, on itsestään selvää, että kun maailma ympärillämme muuttuu, emme voi levätä laakereillamme ja olla tyytyväisiä menneisiin saavutuksiin ja rakenteisiin. Suomi ei ole maa, jolla on takana loistava tulevaisuus.

Vi behöver alltså fler starka ben att stå på. Nya tillverkningsmöjligheter och innovationer. Vi måste kunna vidga våra vyer, se nya möjligheter och våga ta risker. Det här gäller också på ministerienivå, där samarbetet mellan olika ministerier kan utvecklas ytterligare.

Språk, kultur och idrott går också väldigt bra att kombinera inom företagande. Den kreativa branschen, dit språk, kultur och idrott hör, ses om en möjlig framgångssektor i framtiden då vi skall lyfta oss ur den ekonomiska krisen. Den kreativa branschen har vuxit sig allt starkare vid sidan av de traditionella branscherna. Hela publicerings-, design-, konst-, audiovisuella-, nya medie-, kultur-, arkitektur- och reklambranschen hör till den kreativa industrin. I Finland är fyra procent av landets arbetsföra befolkning sysselsatt inom den här branschen. Mellan åren 1995 och 2005 ökade omsättningen inom kreativa industrin från 3 miljarder till 4,5 miljarder euro årligen.

Undervisningsministeriet och arbets- och näringsministeriet gör gemensamma satsningar inom området. Bland annat kulturexport. Man kan med fog säga att den kreativa industrin är i ropet globalt sett. På den tidigare delen av 2000-talet var tillväxttakten knappt 9 procent årligen. Globalt sett omsatte industrin år 2005 400 miljarder dollar. Speciellt i EU-länderna har tillväxten varit betydande.

Taloustieteellisessä ja sosiologisessa kirjallisuudessa onkin puhuttu jo pitkään elämys- tai luovasta taloudesta, jossa tuotteen tai palvelun koettu immateriaalinen arvo määrittää pitkälti sen materiaalista arvoa. Kyse on siis siitä, että hyväkään tuote tai palvelu ei sellaisenaan riitä, vaan kuluttajat haluavat niiltä elämyksiä ja merkityksiä.

Kansainvälisille kulttuurimarkkinoille pääsy ei sekään onnistu ilman julkisia panostuksia. Alan perusrakenteet ovat meillä hyvinkin kilpailukykyisessä kunnossa. Suomalainen kulttuurin infrastruktuuri, koulutus ja osaaminen ovat korkeatasoisia ja julkinen tuki sekä erityisesti kulttuurin korkea kotimainen kysyntä ovat luoneet toimivat kotimarkkinat. Niinpä meillä tuotetaan paljon mielenkiintoisia ja omintakeisia kulttuurituotteita ja -palveluita, jotka löytävät yleisönsä hyvin kotimarkkinoilla.

Parannettavaa löytyy tuotteistamisessa, markkinoinnissa, brändäyksessä ja liiketoimintaosaamisessa. Toki on todettava, että tuotteistaminen, markkinointi ja ylipäätään innovaatioiden kaupallistaminen eivät yleisestikään ole olleet suomalaisten yritysten vahvuuksia.

Kun paperikone ja -tehdas ovat valtavia investointeja ja ala on keskittynyt maailmanlaajuisesti muutamien suuryritysten käsiin, kulttuurin toimialan yritykset ovat pääsääntöisesti pieniä PK-yrityksiä ja mikroyrityksiä, jotka ovat syntyneet yhden yksilön tai ryhmän luovuuden ympärille. Ja siinä missä paperin ja massan jalostus on puhdasta business-to-business -liiketoimintaa, kulttuurin alan yritykset, kuten palvelualojen yritykset yleensäkin, toimivat lähes poikkeuksetta kuluttajamarkkinoilla.

Kulttuurin toimialoihin liittyy vielä yksi mielenkiintoinen erityispiirre: menestyksen ennakoimattomuus. Yksinkertaistaen voi sanoa, että kun perinteisessä teollisuudessa yrityksen tekemä aiempaa parempi tekninen- tai tuoteinnovaatio johtaa kohtuullisella todennäköisyydellä lisääntyvään liikevaihtoon, niin kulttuurin toimialoilla menestyksen ennakoiminen on vaikeata, usein lähes mahdotonta. Esimerkiksi vaikka Hollywoodin major-studiot investoivat satoja miljoonia elokuvan tuottamiseen ja markkinointiin, vain pieni osa elokuvista tuottaa koskaan voittoa.

Yhden yksilön idea voi johtaa exponentiaaliseen kasvuun kun palaset lokahtavat kohdalleen. Idean syntymiseen ei tarvita pääomia tai arvokkaita tuotantovälineitä, ainoastaan luovuutta. Idean tuotteistaminen ja muokkaaminen tuotteeksi tai palveluksi tietysti edellyttää investointeja ja osaamista.

Meillä kyse on juuri tästä: kuinka tunnistaa hyvät ideat ja konseptit ja muuttaa ne menestyviksi tuotteiksi ja palveluiksi. Kokemus osoittaa, että hallituksen työkalupakista ei vielä löydy riittävästi välineitä tämän mahdollistamiseksi.

Painotusten ja toimintatapojen muuttamiseen sisältyy riskejä, mutta niiden ottaminen on minusta perusteltua, jopa välttämätöntä. Tämä on tietenkin myös innovaatiostrategian lähtökohta ja hallitus on asiasta yksimielinen. Muutosten jalkauttaminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista. Nyt potentiaalia jää koko ajan hyödyntämättä, koska kulttuurin ja luovien alojen yrittäjien tarpeet ja esim. Tekesin välineet ja osaaminen eivät kohtaa riittävän hyvin. Tässä selvä kehittämiskohde.

Hyvät ystävät,

Totesin edellä, että brändäys on yksi merkittävä kulttuuriviennin kehittämiskohde. Kun tarjontaa on yllin kyllin, nimenomaan tarina ja brändi ovat tärkeimpiä erottumisen keinoja ja tapoja saavuttaa kilpailuetua kulttuuriviennissä.

Sama logiikka pätee pitkälti myös puhuttaessa eri maiden maakuvista. Kun eri maat kilpailevat investoinneista ja pyrkivät luomaan kilpailuetua yrityksilleen, maakuvalla on huomattava merkitys. Ministerikollegani Alexander Stubbin käynnistämä Suomen maabrändin kirkastamisen keinoja pohtiva työ onkin minusta perusteltu aloite.

Julkisuudessa tuntuu jostain syystä vallitsevan käsitys, että työryhmän tavoitteena on tuottaa jonkinlainen siloiteltu, hovikelpoinen Suomi-kuva. Tästä ei tietenkään ole kyse. Jo Aatos Erkon vetämä Suomen kansainvälisen kuvan neuvottelukunta Kantinen totesi 80- ja 90-lukujen taitteessa, että ei pidä syyttää peiliä, jos siinä näkyvä kuva ei miellytä.

Tältä pohjalta Jorma Ollilan vetämä työryhmä pohtii kuinka Suomen vahvuuksia voitaisiin edelleen parantaa ja heikkouksia poistaa. Kyse ei siis ole omasta mielestämme parhaiden puoliemme esittelystä, vaan maamme ominaispiirteiden vakavasta pohdinnasta. En olisi lainkaan yllättynyt vaikka työryhmä tekisi esityksiä moniin sisäisiin asioihimme liittyviin kysymyksiin. Eli kun peili ei valehtele, pitää miettiä kuinka siitä peilissä näkyvästä kuvasta - meistä itsestämme - tulisi parempi ja kuinka vahvuuksistamme voidaan sitten muodostaa kiinnostava brändi.

Kun Suomessa on nyt tasan yksi globaali kuluttajabrändi, ovat urheilijat ja taiteilijat perinteisesti tunnetuimpia suomalaisia ulkomailla. Niinpä kulttuurilla ja kulttuuriviennillä on maakuvan kannalta suuri rooli. Tuskin mikään luo paremmin myönteistä ja muista erottuvaa Suomi-kuvaa kuin kansainvälisesti menestyvät arkkitehtimme, designerimme, muusikkomme jne. Urheiluministerinä minun on syytä lisätä urheilijat samaan listaan.

Lisääntyvä kulttuurivienti ja myönteinen maabrändi ovatkin oikeastaan saman kilpailukykykolikon kaksi puolta: mitä paremmin taiteilijamme menestyvät, sitä enemmän he luovat hyvää Suomi-brändiä ja mitä parempi ja tunnetumpi maabrändimme on, sitä enemmän se tukee kulttuurin vientiä.

Kiitos, Tack